

Dostupná a udržitelná energie pro čistý evropský průmysl

Evropská komise představila 26. února 2025 iniciativu Clean Industrial Deal (CID), kterou doprovodila Akčním plánem pro dostupné energie (APAE) a později i návrhem reformy veřejné podpory pro čistý průmysl (CISAF). Tyto politické dokumenty sledují řadu cílů, od posílení konkurenceschopnosti přes dekarbonizaci, nastavení předvídatelné cesty ke klimatické neutralitě, posílení evropské bezpečnosti až po lepší cenovou dostupnost energií. V tomto brífů se věnujeme tomu, co znamenají nové plány Evropské komise pro oblast energetické a klimatické politiky.

Shrnutí:

- Energeticko-klimatická politika v kontextu nových iniciativ Evropské komise směřuje nadále k dekarbonizaci a klimatické neutralitě v roce 2050, větší důraz je ale kladen i na cenovou dostupnost energií, k čemuž má vést zejména rychlý rozvoj dalších obnovitelných zdrojů a dobudování energetické unie.
- EU bude nadále využívat princip “znečišťovatel platí” k efektivnímu snižování emisí, zaměří se ale také na zrychlení povolenacích procesů v případě obnovitelných zdrojů a související infrastruktury.
- V kontextu potřebných změn v energetice se také utvářejí klíčové nástroje finanční podpory, které budou zahrnovat jak centralizované evropské nástroje orientované na

inovace a konkurenceschopnost, tak větší zapojení jednotlivých států prostřednictvím zacílené veřejné podpory.

- Relativně méně pozornosti věnují iniciativy Evropské komise otázce energetických úspor, příliš se nemění ani nejednoznačný pohled na roli zemního plynu v dekarbonizaci evropské energetiky.

Hlavní doporučení pro Česko:

1. "Český" faktor vyšších cen energií souvisí s vyšším podílem uhelných zdrojů na energetickém mixu a je nutné ho řešit na domácí úrovni proaktivní politikou ze strany vlády a odpovědných ministerstev, nikoliv z Bruselu.
2. Naopak na evropské úrovni je vhodné se zaměřit na opatření, která snižují závislost na dováženém fosilním zemním plynu a posilují ochranu spotřebitelů a zvyšují transparentnost a srovnatelnost cenotvorby nebo energetických daní.
3. Z hlediska naplňování nového Vnitrostátního plánu v oblasti energetiky a klimatu je v nových iniciativách synergie a impuls pro rychlý rozvoj obnovitelných zdrojů. Česko by mělo usilovat o maximální využití jejich potenciálu a v souvislosti s tím urychleně přijmout úpravu akceleračních zón i jiných dosud neimplementovaných prvků směrnice o obnovitelných zdrojích energie.
4. Česko by mělo zvyšovat své zapojení do evropských programů zaměřených na výzkum, vývoj a inovace, nebo i na spolupráci v realizaci tzv. IPCEI projektů (Důležité projekty společného evropského zájmu), a zvyšovat tím vlastní zkušenosti s realizací náročných aktivit celoevropského významu.
5. Česko by mělo věnovat velkou pozornost nastavení Fondu konkurenceschopnosti i CISAF a jejich vzájemnému provázání. Spolu s chystaným MFF 2028+ totiž předurčí, do jaké míry bude Česko muset do dekarbonizace energetiky a průmyslu investovat z vlastních zdrojů. S tím souvisí i potřeba vyhodnotit efektivitu dosavadních nástrojů podpory dekarbonizace.

Dekarbonizace a rozvoj obnovitelných zdrojů

Dekarbonizace zůstává jedním z hlavních cílů, ke kterému směřují všechny zmíněné iniciativy. CID předpokládá, že emise skleníkových plynů v evropské ekonomice poklesnou do roku 2040 o 90 % oproti roku 1990, což je průběžný milník, který má EU povinnost stanovit na základě platného Evropského klimatického zákona. Akční plán pro dostupné energie (Action plan for affordable energy, APAE) potřebnost tohoto cíle dál rozvádí, když identifikuje jako příčinu komparativně vysokých cen energií na evropském trhu¹ zejména závislost na dovážených fosilních palivech, jmenovitě zemního plynu. Snížení spotřeby dovážených fosilních paliv díky navýšení výroby z obnovitelných zdrojů přitom umožnilo ušetřit evropským ekonomikám 59 miliard EUR od roku 2019.² APAE dále vidí dekarbonizaci nejen jako cestu ke zvýšení vlastní evropské zdrojové soběstačnosti, ale také jako investici do perspektivních technologií, když v globálním měřítku platí, že na každé jedno euro investované do fosilních paliv připadají dvě eura investovaná do obnovitelných zdrojů. K dekarbonizaci se na praktické úrovni hlásí také návrh revize pravidel pro veřejnou podporu CISAF, který má nahradit stávající Dočasný krizový a transformační rámec. CISAF směřuje ke zjednodušení veřejné podpory pro výstavbu a provoz nových obnovitelných zdrojů, včetně kapacitních plateb nebo mechanismů flexibility (vyrovnávání momentální výroby a spotřeby elektřiny) na bázi jiných než fosilních zdrojů. Další zjednodušení a zpřístupnění veřejné podpory se týká také nástrojů snižování rizika pro soukromé investory do obnovitelných zdrojů (jde hlavně o půjčky nebo záruky).

Zatímco podpora nových obnovitelných zdrojů je v nových iniciativách Evropské komise jasnou prioritou, relativně malá pozornost je věnována energetickým úsporám, zvyšování energetické efektivity nebo samotné elektrifikaci a snižování spotřeby zemního plynu. Poslední dvě zmiňované oblasti jsou identifikovány jako klíčová opatření v CID i Akčním plánu pro dostupné energie, tento směr ale není plnohodnotně reflektován např. v návrhu CISAF. Jak APAE, tak CISAF ponechávají státům relativně volnou ruku, co se týče investic do řešení na bázi zemního plynu, a přístup Evropské komise se tak jen málo liší od dosavadních pravidel uplatňovaných např. při rozdělování podpory z Modernizačního fondu.³ Podobně lze hodnotit přístup Evropské komise k nízkoemisnímu vodíku. V otázce využití fosilního plynu a energetických komodit z něj vyrobených je přístup evropských politik dlouhodobě nejednoznačný, když na jedné straně deklarují nutnost útlumu jeho spotřeby (z ekonomických

¹ Oproti Číně a USA.

² Ember: European electricity review 2024. (2025)

<https://ember-energy.org/latest-insights/european-electricity-review-2025/>

³ Viz např.

<https://www.cde-org.cz/cs/blog/vynalozeni-prostredku-z-modernizacniho-fondu-na-dekarbonizaci-sektoru-teplarenstvi-v-ramci-programu-heat/2545>

i bezpečnostních důvodů) a na druhé straně otevírají cestu jeho systémové integraci do budoucího energetického mixu ve formě např. zmíněného vodíku (a jeho derivátů) na bázi zemního plynu.

Pro Česko je v tomto ohledu podstatné zejména jasné potvrzení dekarbonizačních závazků. Nový Vnitrostátní plán pro oblast energetiky a klimatu (NECP) z prosince 2024 předpokládá směřování české ekonomiky k evropské klimatické neutralitě v roce 2050 a přinejmenším deklaruje urychlení rozvoje obnovitelných zdrojů, tomu by měly nahrávat podmínky představené v CISAF. Naopak k dosažení potřebných energetických úspor vyžadovaných NECP bude Česko muset zřejmě přistoupit iniciativněji na národní úrovni.

Snižování cen energií

Snižování cen energií na evropském trhu jmenuje CID na prvním místě mezi opatřeními, která mají napomoci zlepšení evropské konkurenceschopnosti. APAE pak představuje relativně ucelený plán, jak ke snížení cen dospět. Nezaměřuje se přitom jen na velkoobchodní ceny elektřiny a plynu, které jsou určující pro silovou složku elektřiny, ale i na oblast daní nebo poplatků souvisejících s distribuční a přenosovou soustavou, nebo na lepší ochranu spotřebitelů.

APAE sleduje dvě základní priority: rozvoj obnovitelných zdrojů a dobudování jednotné energetické unie. Nové obnovitelné zdroje v Evropě přispějí k tomu, že cena elektřiny na evropském trhu nebude tak citlivě reagovat na globální vývoj cen či dostupnosti dovážených energetických komodit (což bylo příčinou energetické krize z let 2021 a 2022). Dobudování energetické unie má pomoci odstranit překážky a neefektivní řešení v přeshraničním obchodu i fyzickém toku energetických komodit, mají se také alespoň částečně sjednotit některé postupy, které si dnes členské státy stanovují samostatně (výpočet průměrných cen, reporting dat, pravidla pro cenotvorbu). APAE totiž správně identifikuje, že v současnosti je mezi cenami energií v evropských státech značný rozdíl, a to nejen v nominálních cenách nebo v rozdílu cen pro průmysl a domácnosti, ale také ve vývojovém trendu.⁴

Dvě hlavní priority doplňuje APAE lepším dohledem nad trhem s plynem a pokračující diverzifikací dodavatelů LNG, a už zmíněnou dimenzí energetických úspor, která má však charakter dobrovolného podpůrného schématu (např. se zapojením EIB). Spíše podpůrný

⁴ Eurostat: Statistiky cen elektřiny. (2024)

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Electricity_price_statistics#Context

charakter mají i opatření zaměřená na připravenost na budoucí krizi. Co se týče CISAF, k přímému snižování cen energií patří především podpora dvoustranných rozdílových smluv (Contracts for Difference) pro obnovitelné zdroje.

Pro Česko je v první řadě klíčové zvolit realistický přístup k tomu, co mohou celoevropská opatření ke snížení cen energií přinést, a jakému typu konečných zákazníků. Východiskem může být stav roku 2024: v celoevropském srovnání měly české domácnosti jedny z nejvyšších cen, přepočteno na standard kupní síly, zatímco ceny pro český průmysl odpovídaly zhruba evropskému průměru. Relativně vyšší složku ceny představovala spotřební a srovnatelná daň.⁵ Thinktank Ember už v roce 2021 varoval před tím, že při stále vysokém podílu uhelných elektráren na českém energetickém mixu bude Česko vystavené většímu cenovému tlaku než jiné státy, když se provoz emisně náročných uhelných zdrojů přestane vyplácet a "záložním" dostupným zdrojem bude výrazně drahý zemní plyn.⁶ Tento "český" faktor vyšších cen energií je nutné řešit na domácí úrovni proaktivní politikou ze strany vlády a odpovědných ministerstev, nikoliv z Bruselu.

Naopak na evropské úrovni je vhodné se zaměřit na opatření, která snižují závislost na dovážěném fosilním zemním plynu a posilují ochranu spotřebitelů a zvyšují transparentnost a srovnatelnost cenotvorby nebo energetických daní. Vzhledem k tomu, že se Česko (přínejmenším dočasně) v nejbližších letech stane dovozcem elektřiny, je také na místě podporovat dobudování energetické unie v rovině infrastruktury a investic do ní, a také v rovině transparentního přeshraničního obchodu. Investiční potřeby přeshraniční energetické infrastruktury jsou v CISAF reflektovány jen omezeně, což je dané jejich mezistátní/nadstátní povahou. Tato otázka by měla být spíše řešena v přípravě nového Víceletého finančního rámce (MFF 2028+) a nastavení podmínek v nástrojích jako CEF (Connecting Europe Facility).

Efektivní využívání principu "znečišťovatel platí"

Hlavním evropským nástrojem pro snižování emisí zůstává mechanismus povolenek (EU ETS),⁷ doplněný nejpozději od roku 2027 uhlíkovým vyrovnáním na hranicích (CBAM). Tento

⁵ Tamtéž.

⁶ Ember: Czechia exposed to fossil electricity price shocks. (2021)
<https://ember-energy.org/latest-insights/czechia-exposed-to-fossil-electricity-price-shocks/>

⁷ Carbon Market Watch: FAQ: What is the EUs emissions trading system? (2024)
<https://carbonmarketwatch.org/2024/02/29/faq-what-is-the-eu-emissions-trading-system-eu-ets/>

tržní nástroj na jedné straně účinně přispívá ke snižování emisí,⁸ na druhé straně představuje také příjmy pro veřejné rozpočty. Co se týče první roviny, CID předpokládá, že se s pomocí zpoplatnění emisí skleníkových plynů podaří etablovat nový hodnotový řetězec zaměřený na ukládání uhlíku (kdy náklady na takové řešení budou nižší než náklady vynaložené na primární snížení emisí). Takové řešení může ekonomicky fungovat jen ve velmi omezeném okruhu aplikací a je nutné s ním pracovat tak, aby neubíralo motivaci od snižování emisí v systému EU ETS (v podstatě jen jako řešení pro tzv. hard-to-abate sektory, kde primární úspora emisí není dosažitelná vůbec nebo jen za cenu velmi vysokých nákladů.)

V posledních letech se stále intenzivněji prosazuje snaha zacílit příjmy z emisních povolenek na další dekarbonizaci energetiky a průmyslu, jak se v minulosti promítlo např. v Modernizačním fondu. CID naznačuje další pokračování tohoto trendu, byť se přímo plánovanou revizí EU ETS nezabývá. Část výnosů z EU ETS má nově sloužit jako zdroj financí pro pilotní program podpory inovativních dekarbonizačních investic skrze Investiční dekarbonizační banku (půjde patrně o investice do zcela nových přístupů k výrobě energie, ukládání nebo přenosu, spíše než o aplikaci známých řešení v širokém měřítku, o čemž svědčí provázání těchto prostředků s Inovačním fondem). Na tento přístup by v budoucnu měl navázat nový Fond konkurenceschopnosti, který by tak měl představovat celoevropský inovační protipól veřejné podpory naznačené v CISAF, jež má směřovat právě spíše do oblasti urychlené aplikace existujících řešení v energetice a průmyslu. CID také předpokládá postupné rozšiřování CBAM o další sektory zahrnuté do systému EU ETS.

Česko by mělo věnovat velkou pozornost nastavení Fondu konkurenceschopnosti i CISAF a jejich vzájemnému provázání. Spolu s chystaným MFF 2028+ totiž předurčí, do jaké míry bude Česko muset do dekarbonizace energetiky a průmyslu investovat z vlastních zdrojů (například skrze koordinovaný plán využitý výnosů z prodeje emisních povolenek), a do jaké míry je může využít jako potenciál pro inovace celoevropského významu. Česko by dále mělo usilovat o zlepšení svého zapojení do programů zaměřených na výzkum, vývoj a inovace, stejně jako do projektů celoevropského významu (IPCEI), aby posílilo zkušenosti s celoevropsky excelentními projekty. Vedle toho by měly české úřady vyhodnotit efektivitu dosavadních nástrojů pro podporu dekarbonizace a připravit se tak na možnou situaci, kdy bude třeba v podpoře pokračovat s vyšším zapojením vlastních zdrojů.

⁸ EEA: The EU emissions trading system in 2021: trends and projections. (2022)
<https://www.eea.europa.eu/publications/the-eu-emissions-trading-system-2>

Snížování administrativní zátěže

Administrativní procesy hrají v energetické a klimatické politice dvojí roli. Na jedné straně jsou rozhodující pro rychlost povolování nových energetických zdrojů, na druhé straně jsou jejich součástí i postupy, které vedou k vyšší environmentální udržitelnosti realizovaných projektů, včetně dopadu na ochranu klimatu. CID a APAE se zaměřují především na první dimenzi, tedy na další urychlení povolovacích procesů (přičemž klíčová bude i implementace již schválených nástrojů, např. akceleračních zón pro rozvoj obnovitelných zdrojů). Zajištění vysokého environmentálního standardu nových projektů zůstává v obou dokumentech jen na deklaratorní úrovni, na druhou stranu v tomto případě vždy záleží na přesném provedení navazující legislativy.

APAE i CID předpokládají další urychlení povolovacích procesů pro obnovitelné zdroje, ale i energetická úložiště a fyzickou infrastrukturu, v rámci Balíčku pro evropské sítě (European Grid Package). Součástí této části by mělo být i zjednodušení některých procesů pro malé modulární reaktory (tomu zhruba odpovídá i možnost jejich podpory v CISAF).

Česko by se v této oblasti mělo soustředit na rychlou implementaci akceleračních zón a dalších dosud nepřevzatých částí směrnice o obnovitelných zdrojích, aby se mohlo kvalifikovaně zapojit do výměny zkušeností s jejich fungováním. Prodlevami v implementaci riskuje opakování situace, kdy nová legislativa navazuje na fungující řešení a rozšiřuje obchodní potenciál i ochranu spotřebitelů, což se ale nemůže projevit v zemích, které ještě neudělaly ani první potřebný krok, jako se tomu v minulosti stalo např. v komunitní energetice.

Zdroje:

- Carbon Market Watch: FAQ: What is the EUs emissions trading system? (2024)
<https://carbonmarketwatch.org/2024/02/29/faq-what-is-the-eu-emissions-trading-system-eu-ets/>
- CDE: Vynaložení prostředků z Modernizačního fondu na dekarbonizaci sektoru teplárenství v rámci programu HEAT. (2024)
<https://www.cde-org.cz/cs/blog/vynalozeni-prostredku-z-modernizacniho-fondu-na-dekarbonizaci-sektoru-teplarenstvi-v-ramci-programu-heat/2545>
- EEA: The EU emissions trading system in 2021: trends and projections. (2022)
<https://www.eea.europa.eu/publications/the-eu-emissions-trading-system-2>
- Ember: Czechia exposed to fossil electricity price shocks. (2021)
<https://ember-energy.org/latest-insights/czechia-exposed-to-fossil-electricity-price-shocks/>
- Ember: European electricity review 2024. (2025)
<https://ember-energy.org/latest-insights/european-electricity-review-2025/>
- Eurostat: Statistika cen elektřiny. (2024)
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Electricity_price_statistics#Context

Supported by:

Federal Ministry
for Economic Affairs
and Climate Action

European
Climate Initiative
EUKI

on the basis of a decision
by the German Bundestag

This project is part of the [European Climate Initiative \(EUKI\)](#) of the German Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action (BMWK). The opinions put forward in this paper are the sole responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action (BMWK).

Centrum pro dopravu a energetiku: Prosazujeme ambiciózní a spravedlivou klimatickou politiku, která přispěje k efektivnímu snížení emisí, podpoří spravedlivou energetickou transformaci a zajistí účelné a transparentní využívání veřejných financí na pozitivní klimatická opatření.

www.cde-org.cz

Duben 2025

Autoři: Heda Čepelová, heda.cepelova@cde-org.cz, Štěpán Vizi, stepan.vizi@cde-org.cz